

REZIME:

ADEKVATAN MODEL UČEŠĆA STUDENATA U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA I OSIGURANJU KVALITETA NA SARAJEVSKOM UNIVERZITETU

Pripremili:

Mia Sidran, Haris Abaspahić i Nejra Nuna Čengić

Uvod

Berlinski kominike¹ putem kojeg se ministri evropskih zemalja obavezuju “davanju podrške razvoju osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja na institucionalnom, državnom i evropskom nivou”² službeno priznaje pitanje kvaliteta visokog obrazovanja i ulogu institucija visokog obrazovanja u promoviranju i osiguranju kvaliteta unutar bolonjskog procesa. Različiti modeli osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja postoje širom Evrope i razlikuju se po svojim formalnim postavkama, kriterijima i metodologijama.

Od potpisivanja Bolonjske deklaracije, uloga studenata u osiguranju kvaliteta postaje tema razgovora na institucionalnom, državnom i međunarodnom nivou. Na ministarskom samitu u Pragu, učešće studenata je prepoznato kao jedna od važnih tema za buduće razgovore unutar bolonjskog procesa, a Ministarstvo Norveške je preuzelo zadatak organiziranja narednog seminara. To je razlog zašto se više od 100 predstavnika, kojima je domaćin bilo Ministarstvo obrazovanja i istraživanja Kraljevine Norveške, okupilo juna 2003. godine u Oslu. Svi zaključci ovog seminara su podcrtali potrebu jačanja mjesta studenata unutar tijela koja su zadužena za donošenje odluka, kao i studentskih asocijacija.

Kao partner obrazovnih institucija, treba se stvoriti sistem, koji bi odražavao potrebe studenata. Na mnogim univerzitetima sa razvijenim sistemom osiguranja kvaliteta u kulturi i obrazovanju, studenti su sada viđeni kao ključni partneri u osiguranju kvaliteta obrazovanja. “Studenti su ti kojima je obrazovanje prvenstveno namijenjeno, oni su ti koji se moraju s njim nositi svakodnevno tokom nekoliko godina. Ovo ih čini pravim stručnjacima u oblasti osiguranja kvaliteta; studenti najbolje poznaju svoje (idealno) obrazovanje i kako bi trebalo izgledati okruženje obrazovanja”.³ Kao takvi, oni imaju iskreni interes u procjeni visokog obrazovanja.

Bosna i Hercegovina, kao i mnoge druge komunističke zemlje, nema praksu efektivnog učešća studenata, niti razvijen sistem kontrole kvaliteta. Iako studentske unije djeluju unutar fakulteta/univerziteta, stepen rada studenata u tim unijama i uticaj studenata na proces obrazovanja su veoma ograničeni, ili čak i ne postoje. Iako Okvirni zakon o visokom obrazovanju (još uvijek nije usvojen) obezbjeđuje okvir za izmijenjeno mjesto studenata – učešće studenata u tijelima odgovornim za donošenje odluka, kao i učešće studenata u procesu evaluacije unutar fakulteta⁴, još uvijek nije jasno kako to učiniti.

¹ Evropsko udruženje univerziteta (EUA), Politika EUA u kontekstu Berlinskog kominikea, 14. april 2004. godine - www.eua.be

² “Realizacija evropskog prostora visokog obrazovanja”, Kominike konferencije ministara zaduženih za visoko obrazovanje u Berlinu, 19. septembar 2003. godine, dostupno na

<http://aec.cramgo.nl/uploadmedia%5CBerlin%20Communique%202003.pdf>, 2/7

³ “Evropski priručnik za studente za osiguranje kvaliteta visokog obrazovanja”. ESIB, dostupno na

<http://www.esib.org/projects/qap/QAhandbook/>

⁴ Vijeće Evrope (18. decembar 2003. godine). *Okvirni zakon o visokom obrazovanju, Bosna i Hercegovina*. Konačna verzija Vijeća Evrope

S tim u vezi provedeno istraživanje imalo je za cilj razvoj optimalnog učešća studenata u upravljanju univerzitetom i osiguranju kvaliteta na sarajevskom univerzitetu. Svrha jačanja mjesta studenata unutar univerziteta je pretpostavka da će ono poboljšati kvalitet obrazovanja na Univerzitetu u Sarajevu, kao i da će zadovoljiti standarde Bolonjske deklaracije, čiji je potpisnik Univerzitet u Sarajevu. Da bi se preporučio efektivan model učešća studenata, istraženi su različiti modeli učešća studenata. Cilj analize bio je da se prepoznaju dobre prakse/procedure i da se istraži njihovo funkcioniranje ukoliko bi se primijenilo na sadašnjoj strukturi i u postojećim okolnostima na sarajevskom univerzitetu. Optimalan model za Univerzitet u Sarajevu je pripremljen kako bi se osiguralo svrsishodno učešće studenata u trenutnoj situaciji.

Osiguranje adekvatnog učešća studenata u svim aspektima procesa visokog obrazovanja je ključni preduslov za primjenu bolonjskih standarda za visoko obrazovanje. Nadalje, jedan od ciljeva visokog obrazovanja je jačanje razvoja aktivnog, kritičkog i konstruktivnog građanina. Demokratska akademska zajednica i studentske organizacije imaju važna mjesta u razvoju ovih kvaliteta. To je razlog zašto “demokratski, zasnovan na partnerstvu, odnos između uprave institucija visokog obrazovanja, zaposlenih, studenata i studentskih organizacija ima ogromnu važnost u stvaranju demokratskog okruženja a ne samo sistema, koji upravlja ovim organizacijama.”⁵ Visoko obrazovanje je više nego samo proizvod ili usluga, jer ono igra važnu ulogu u općem razvoju društva.⁶

Metodologija

Dokument sa načelima je sačinjen u četiri glavna odjeljka, sa izvjesnim brojem pododjeljaka. Prvi odjeljak razrađuje osnovni koncept kontrole kvaliteta i osiguranje, njegovu ulogu unutar bolonjskog procesa, i ulogu datu studentima unutar samog procesa. Portret sarajevskog univerziteta sa posebnim osvrtom na formalne odredbe i stvarno učešće studenata u procesu donošenja odluka i osiguranja kvaliteta je razrađen u drugom odjeljku. Najbolje prakse u postupku obezbjeđenja efektivnog učešća studenata na različitim univerzitetima su obrađene u trećem odjeljku ovog dokumenta, dok se posljednji dio bavi procedurama za svrsishodno učešće studenata na Univerzitetu u Sarajevu u postojećim okolnostima.

Metodologija istraživanja kombinira **metod analize sadržaja** primijenjen na različite zakonske dokumente, kominikee, internu regulative univerziteta, vlastite izvještaja o procjeni univerziteta, izvještaje o procjeni univerziteta koje su pripremile priznate državne i međunarodne organizacije, zainteresirane grupe i pojedinačni stručnjaci, letke studentskih unija, časopise, itd.; **metod ciljne grupe** koji je specifično urađen za ovo istraživanje, koristeći uzorak od 18 studenata upisanih na Univerzitet u Sarajevu (sa različitih odsjeka i različitih godina studija), sa ciljem da se istraži njihova percepcija različitih aspekata funkcioniranja sarajevskog univerziteta; **razgovore** obavljene sa rukovodnim osobljem unija studenata koje funkcioniraju na sarajevskom univerzitetu. Uz to, **komparativni metod** je primijenjen za analizu dobrih praksi čime se osigurava efikasno učešće studenata na različitim univerzitetima.

---

⁵ “Prava studenata – ljudska prava”, ESIB – Nacionalna unija studenata u Evropi, dostupno na : www.esib.org/poliies/human_rights-student_rights.htm, 3/3

⁶ Generalni izvještaj, Naredni sastanak o Bolonjskoj deklaraciji. “Učešće studenata u upravljanju visokim obrazovanjem, Oslo, Norveška, 12-14. juna 2003. godine, <http://www.esib.org/documents/studentpart-generalreport.pdf>; 10/15

Glavni nalazi

Glavni nalazi izvršenih istraživanja su:

- Nepostojanje (ili neadekvatnost) pravnog okvira za učešće studenata u kontroli kvaliteta u osiguranju kvaliteta i tijelima zaduženim za donošenje odluka
- Nepostojanje formalnih odredbi za sistem kontrole kvaliteta na univerzitetu
- Nepostojanje standardiziranih normi, uloga i procedura u gotovo svim segmentima funkcioniranja univerziteta i odsjeka (na primjer: ne postoji princip ispitivanje načela, ne postoji standardizirano načelo predavanja, ne postoji načelo vezano za podršku unijama/asocijacijama studenata, itd.).
- Povremeno pokretanje studentskih anketa bez ikakvog standardiziranog sistema primjene rezultata
- Ne postoji kultura standardiziranja i stvaranja transparentnih i efikasnih načela na Univerzitetu u Sarajevu
- Ogroman jaz između formalnog i stvarnog učešća studenata
- Ogromna udaljenost između akademskog osoblja i studenata
- Slabe studentske organizacije
- Ogroman broj nejasnoća među učesnicima po pitanju članarine, nedostatak znanja o načinu izbora upravljačkih tijela, vrstama upravljačkih tijela na univerzitetu, itd.
- Neke od postojećih unija su označene ličnim interesima studenata koji ih predvode, što često stvara otpor prema takvom načinu samoorganiziranja
- Apatija studenata, nedostatak interesa za učešćem u procesu upravljanja i procedurama, u radu studentskih organizacija
- Nedostatak znanja među studentima o njihovim pravima

Učešće studenata u visokom obrazovanju, najbolje prakse

Da bi se preporučio efektivan model učešća studenata, ovo istraživanje proučava različite studije modela najboljih praksi učešća studenata u visokom obrazovanju u tri evropske zemlje: Švedska, Njemačka i Mađarska. Iako postoji mnogo primjera dobrih praksi u Evropi, ova tri uzorka su izabrana da bi se prikazale najbolje prakse učešća studenata u tri oblasti:

1. Visok stepen učešća studenata u sistemu osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja na državnom i međunarodnom nivou, kao što je to slučaj u Švedskoj.
2. Visok stepen učešća studenata i uticaj na organe institucija visokog obrazovanja koji donose odluke, kao što je to slučaj u Njemačkoj, i
3. Visok stepen organizacije studenata što je preduslov za uticanje na process donošenja odluka, kao i na kvalitet visokog obrazovanja

Ovim ne pokušavamo reći da ovi primjeri nemaju ili isključuju druge dvije oblasti. Naprotiv, u najefikasnijim sistemima učešća studenata u visokom obrazovanju, sve tri oblasti su međusobno povezane i zavise jedna od druge. Stoga, slučaj Mađarske pokazuje potrebu dobro organizirane i proaktivne studentske organizacije u postkomunističkim zemljama, u kojima je visoko obrazovanje u tranziciji od veoma jakog "tradicionalno komunističkog" sistema visokog obrazovanja ka onom kompatibilnom sa evropskim prostorom visokog obrazovanja. Dobro organizirana i proaktivna studentska organizacija u Mađarskoj je viđena kao preduslov za osiguranje većeg uticaja studenata na prostor zakonodavstva i sistema osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja. Slučaj Njemačke predstavlja visoko razvijen model zastupljenosti studenata u organima institucija visokog obrazovanja koje donosi odluke, u

kojem je akcenat stavljen na zastupljenost studenata u upravljačkim tijelima univerziteta, u obliku potrebe postojanja kontrateže drugim veoma bitnim akterima visokog obrazovanja (npr. profesori i administrativno osoblje). Slučaj Švedske pokazuje da ovaj visoko razvijen sistem učešća studenata na svim nivoima, a naročito svrsishodan uticaj studenata na osiguranje kvaliteta visokog obrazovanja, predstavlja preduslov za pravni okvir koji obezbjeđuje studentima da učestvuju u tijelima koji donose odluke i visok stepen studentske organizacije.

Studija istražuje funkcioniranje ponuđenih modela ukoliko bi se primijenili na postojeće strukture u uslovima sarajevskog univerziteta. Optimalan model za Univerzitet u Sarajevu će se razviti kako bi se osiguralo svrsishodno učešće studenata u postojećoj situaciji.

Preporuke i prednosti ponuđenih modela

1. Državni nivo

- 1. Učešće studenata u upravljačkim tijelima visokog obrazovanja.** Zakon bi trebao propisati da tri predstavnika studenata aktivno učestvuju (i imaju pravo glasa) u radu grupe za visoko obrazovanje, formirane u okviru ministarstva civilnih poslova. Zakonom bi također trebalo propisati razumno učešće predstavnika studenata u radu Senata univerziteta, upravnih odbora/trezora, nadzornih odbora i rektorata. Zakonom bi trebalo propisati da svoje predstavnike u upravljačkim tijelima univerziteta imenuje unija studenata na univerzitetu, i da oni imaju pravo glasa. Štaviše, trebalo bi bapraviti takav sistem glasanja u ovim tijelima da predstavnici studenata ne zastupaju slabu manjinu. Iste principe bi trebalo primijeniti na predstavnike studenata u upravljačkim tijelima odsjeka, naročito Naučno nastavnom vijeću. Predstavnike studenata u tim tijelima treba da imenuju unije studenata na fakultetima.
- 2. Sistem unija studenata.** Zakon bi trebao definirati osnovne principe studentske organizacije na državnom nivou, nivou univerziteta i nivou odsjeka. Trebalo bi formirati Državnu uniju studenata (ili savez entitetskih unija studenata). Članovi te unije trebali bi biti članice Unije univerziteta. Državna unija studenata bi trebala predstavljati interese studenata u BiH. Državna unija studenata bi trebala predložiti svoja tri predstavnika koja će raditi u sastavu grupe za visoko obrazovanje, formirane u ministarstvu civilnih poslova. Ministarstvo civilnih poslova bi trebalo da snosi osnovne operativne troškove unije. Zakonom bi se trebali propisati osnovni principi funkcioniranja unija studenata na univerzitetu, što uključuju: (a) Unija studenata na univerzitetu predstavlja interese studenata na univerzitetima. (b) Predsjednika unije direktno biraju svi studenti, sa mandatom od jedne godine. (c) Polovina generalne skupštine unije se bira direktno a drugu polovinu članova biraju savezi/unije fakulteta.. (d) Savezi/Unije studenata na univerzitetu se finansiraju iz članarina i proračuna univerziteta. Zakon bi također trebao propisati osnovnu ulogu studenata organiziranih na nivou odsjeka, kako slijedi: (a) Zakonska je obaveza studenata da budu članovi unije studenata svog odsjeka, (b) Predsjednika i Generalnu skupštinu biraju svi studenti tog odsjeka direktno sa mandatom od jedne godine (c) Unije studenata na univerzitetu se finansiraju iz članarine i proračuna odsjeka.
- 3. Sistem osiguranja kvaliteta i Agencija za akreditiranje.** Uspostava Državnog sistema osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja predstavlja važan preduslov za uvođenje bolonjskih standarda, a samim tim i integraciju visokog obrazovanja BiH u evropski obrazovni prostor. Stvaranje Državne Agencije za akreditiranje kao najvišeg organa osiguranja kvaliteta i sistema kontrole će se uskoro desiti u BiH. Postoje

različiti modeli takvih agencija u evropskim zemljama (u nekim slučajevima se agencija formira kao potpuno neovisno tijelo, u drugim je agencija u sastavu ministarstva obrazovanja, itd.). Ipak, glavna uloga agencije je da izvana procijeni kvalitet institucija visokog obrazovanja i da osigura akreditiranje za one koji ispunjavaju zahtjeve kvaliteta. Državni zakon o osiguranju kvaliteta i sistemu kontrole visokog obrazovanja u BiH, koji bi se trebao usvojiti kao dio veće reforme visokog obrazovanja u BiH, trebao bi propisati uspostavu Državne agencije za akreditiranje. Isti zakon bi trebao obezbijediti adekvatno učešće studenata u radu Agencije i u cijelom sistemu osiguranja kvaliteta i kontrole. Taj zakon bi trebao definirati uspostavu Vijeća studenata, koje bi funkcioniralo u sastavu Državne agencije za akreditiranje. Vijeće studenata bi se trebalo sastojati od predstavnika Državne unije studenata i predstavnika svih unija studenata na univerzitetu. Vijeće studenata bira svoje predstavnike u tijelima koja su odgovorna za procjenu, planiranje i primjenu vlastite procjene. Sve strateške odluke Agencije za akreditiranje trebaju biti usvojene u dogovoru sa Vijećem studenata. Vijeće studenata je odgovorno za uspostavu mehanizama koji bi trebali osigurati adekvatno učešće studenata (a ne samo predstavnika unija, već daleko šire učešće studenata) u radu vanjskih komisija i nastavku rada na procjenama.

Neformalno učešće studenata u upravljanju visokim obrazovanjem na državnom nivou

Trebalo bi primjenjivati formalne odredbe za učešće studenata u upravljanju visokim obrazovanjem zasnovanom na državnom zakonodavstvu, opisanom gore, kao i mehanizme za neformalno učešće u poslovima i zadacima visokog obrazovanja unutar ministarstva civilnih poslova i Državne agencije za akreditiranje. Mehanizmi za šire učešće studenata u radu Grupe za obrazovanje i akreditiranje trebali bi uključiti studentske debate, studentske fokalne grupe, periodične preglede vezane za značajnije odluke ministarstva i Agencije.

2. Nivo univerziteta

Uzimajući u obzir da univerziteti danas predstavljaju veoma slabu instituciju i da će se veće reforme sistema visokog obrazovanja (uključujući uvođenje sistema adekvatne zastupljenosti studenata) pokrenuti sa državnog nivoa, predložene preporuke su usmjerene na pripremu struktura univerziteta za buduće daleko jače mjesto u procesima visokog obrazovanja, a naročito osiguranju kvaliteta i sistemu kontrole; kao i daleko aktivniju ulogu studenata u ovim procesima. Interni dokumenti univerziteta bi precizno trebali definirati:

- 1. Učešće studenata u upravljačkim tijelima univerziteta.** Državni zakoni će zahtijevati razumnu zastupljenost studenata u radu Senata univerziteta, upravnih odobara/trezora, nadzornih odbora i rektorata. Štaviše, taj isti zakon neće dozvoliti da predstavnici studenata imaju samo ulogu posmatrača u procesu donošenja odluka na univerzitetima. Na osnovu državnih zakona, interni dokumenti univerziteta bi precizno trebali definirati mehanizme kojima se zaobilazi marginalizacija predstavnika studenata u procesu donošenja odluka tih tijela. Ovi mehanizmi bi trebali odrediti procenat glasova dodijeljenih predstavnicima studenata za svako tijelo univerziteta i svaku oblast rada univerziteta. Senat u partnerstvu sa unijom studenata univerziteta bi trebao revidirati ove mehanizme, a potom ih ugraditi u formalne dokumente univerziteta. Model učešća predstavnika unije na odjecima u upravljačkim tijelima odsjeka bi se trebao propisati internim pravilnicima univerziteta: (a) broj predstavnika studenata u svakom tijelu odsjeka, (b) sistem glasanja unutar upravljačkih tijela odsjeka čime se obezbjeđuje optimalan uticaj predstavnika studenata.

2. Savezi/Unije studenata. Državni zakoni će propisati osnovne principe funkcioniranja unija studenata na univerzitetima i unija na fakultetima, kao što je:

- Predsjednik unije na univerzitetu i polovina generalne skupštine unije se biraju direktno, a drugu polovinu imenuju unije na fakultetima.
- Predsjednik i generalna skupština svakog odsjeka se biraju direktno.
- Unije studenata na univerzitetu se finansiraju iz članarina i proračuna univerziteta.
- Unije na odsjecima se finansiraju iz članarina i proračuna odsjeka.

Interni propisi odsjeka bi trebali razviti detaljnije procedure vezane za izbor predstavnika studenata unutar sistema unija studenata. Izbori bi se trebali održavati jednom godišnje, a za to bi trebale biti zadužene unije na odsjecima. Sistem glasanja i imenovanja bi se trebao razviti sa posebnim osvrtom na jačanje demokratskih principa unutar unije. Sistem bi se trebao kreirati i usvojiti od unija studenata na univerzitetu i rektorata/senata, a da se on dalje ugradi u interne propise univerziteta i odsjeka. Štaviše, unija bi trebala predložiti godišnji finansijski plan unija koji bi usvojio rektorat. Veći izvori finansiranja unija (što treba propisati državnim zakonom) su: dio članarine koju prikupе unije na odsjecima i dio iz proračuna univerziteta (tačan iznos proračuna namijenjen za osnovne operativne troškove treba definirati u Statutu univerziteta). Unija studenata ima pravo predložiti druge aktivnosti kojima se prikupljaju sredstva, a koji su direktno vezani za rad univerziteta kao što je rukovođenje univerzitetskom bibliotekom, univerzitetskim internet centrima, univerzitetskim kafeterijama, itd. Interni propisi univerziteta bi također trebali propisati da se unije na fakultetima finansiraju iz članarine i proračuna fakulteta. Upravljačka tijela fakulteta bi trebala omogućiti i druge načine prikupljanja sredstava za rad unije. Unija na univerzitetu je u obavezi, prema unutrašnjoj organizaciji da periodično sprovodi ankete među studentima, organizira debate studenata, i da redovno informira cjelokupnu studentsku populaciju o svom radu.

3. Sistem osiguranja kvaliteta i vlastita procjena. Važan dio sistema osiguranja kvaliteta je vlastita procjena univerziteta i nastavak tog procesa. Primjena osiguranja kvaliteta zahtijeva učešće studenata u vlastitoj procjeni, uključujući i periodičnu ocjenu rada nastavnog osoblja, plana i programa, itd. Univerzitet u Sarajevu je već uspostavio tim za vlastitu procjenu rada, a studenti nisu pravilno zastupljeni u tom timu. Interni propisi univerziteta koji pokrivaju oblast uspostave i kontrole osiguranja kvaliteta unutar Univerziteta u Sarajevu bi trebali ugraditi mehanizme za adekvatno učešće studenata u tim procesima, što obuhvata: (a) adekvatan broj studenata koji učestvuju u radu tima za osiguranje kvaliteta, a koje predlažu unije studenata na univerzitetu, (b) razvoj mehanizama i procedura koji će osigurati uticaj studenata na procese donošenja odluka unutar tima, (c) uvođenje šireg učešća studenata i njihove prakse (studentske debate, forumi, ankete sprovedene među studentima, itd) vezano za značajnije odluke Tima za osiguranje kvaliteta pri Univerzitetu u Sarajevu.

3. Nivo odsjeka

U trenutnoj situaciji, odsjeci predstavljaju najjači nivo na kojem se donose odluke u sistemu visokog obrazovanja u BiH, kao i Univerzitetu u Sarajevu. Štaviše, postoji očiti nedostatak standardizirane prakse učešća studenata u poslovima i zadacima fakulteta. Stoga je činjenica da stepen učešća studenata u upravljanju drastično varira između fakulteta, a očito je

da sveukupno učešće studenata i njihov uticaj na poslove fakulteta je daleko od optimalnog nivoa.

Državno zakonodavstvo i interni propisi univerziteta jasno definišu principe i mehanizme za: učešće studenata u upravljanju, funkcioniranje sistema unija studenata i ulogu studenata u sistemu osiguranja kvaliteta i kontrole. Stoga je uloga odsjeka i pravilnika odsjeka da te principe i mehanizme sprovedu u djelo.

Učešće studenata u upravljanju fakultetima

Državni propisi i interni propisi univerziteta detaljno propisuju mehanizme koji pokrivaju broj predstavnika studenata (delegirane od strane unija studenata na fakultetu) koji učestvuju u radu upravljačkih tijela fakulteta (naročito Naučno nastavnom vijeću) i mehanizme za glasanje koji obezbjeđuju dovoljan uticaj predstavnicima studenata u tim tijelima. Ti principi i mehanizmi bi trebali biti ugrađeni i dodatno unaprijeđeni (ukoliko je potrebno) unutar internih propisa univerziteta. Štaviše, odsjeci su odgovorni da se ti mehanizmi primjenjuju i koriste na optimalan način.

Unije studenata na fakultetima

Unije studenata na odsjecima predstavljaju ključni nivo cjelokupnog državnog sistema studentske organizacije. Oni su odgovorni da artikuliraju interese studenata i da ih direktno predstavljaju na nivou fakulteta, a indirektno (putem delegiranja predstavnika studenata) na višim nivoima visokog obrazovanja (univerzitet i nivo države). Ipak, okvir studentskog organiziranja na nivou fakulteta je stvoren državnim zakonodavstvom i internim pravilima univerziteta (gore opisano). Upravljačka tijela fakulteta su u obavezi da ugrade i u potpunosti primijene te principe i mehanizme organiziranja studenata u interne propise fakulteta. Sljedeće oblasti unija studenata bi trebalo ugraditi u interne propise fakulteta: (a) izborni proces (izbor predsjednika unije na fakultetu i generalne skupštine; izbor predsjednika unije studenata na univerzitetu i direktan izbor članova skupštine unije na univerzitetu), (b) finansiranje unije na fakultetima (članarine, proračun odsjeka koji planira uniju, drugi izvori mogućeg finansiranja kao što je rukovođenje bibliotekama na fakultetima, internet centrima i kafeterijama, itd.), (c) upravljačka struktura odsjeka bi trebala u svoje interne akte ugraditi mehanizme za podršku unijama studenata na fakultetu u procesu organiziranja izbora studenata.

Unije studenata bi u svoje interne akte trebale ugraditi mehanizme kojim će osigurati stalno i široko učešće studenata u poslovima i zadacima unije kao što su: studentske debate, studentske kampanje informiranja, prezentacije rada unija, periodično organiziranje anketa među studentima, itd.

Sistem osiguranja kvaliteta i studentsko učešće na nivou odsjeka

Vanjska procjena osiguranja kvaliteta i kontrole je smještena na državni nivo, a interna vlastita procjena i osiguranje kvaliteta je smještena i regulirana na nivou univerziteta. Stoga se učešće studenata regulira državnim zakonodavstvom i internim aktima univerziteta, a ono je također odgovornost državne unije studenata kao i unije studenata na univerzitetu.

Ipak, uspostava sistema osiguranja kvaliteta i kontrole na Univerzitetu u Sarajevu je zahtijevalo formiranje timova za vlastito procjenjivanje na svakom od fakulteta. Učešće

predstavnik studenata u tim timovima bi trebalo regulirati i ugraditi u interne akte na isti način kako je to učinjeno na nivou univerziteta (gore opisano).

4. Prednosti

- Jaka zakonska regulativa učešća studenata na svim nivoima sistema visokog obrazovanja (državni nivo, nivo univerziteta i odsjeka) će obezbijediti jaka formalna prava studentima da postanu partneri u procesu visokog obrazovanja.
- Formalna prava studenata da značajnije učestvuju putem unija studenata u svim upravljačkim tijelima visokog obrazovanja (uključujući i tijela za uspostavu i kontrolu sistema kvaliteta) će ojačati uticaj unija studenata.
- Pravo unija studenata da učestvuju u procesu donošenja odluka zajedno sa predloženim modelom finansiranja unija (što će obezbijediti finansijsku održivost i nezavisnost unija) će stvoriti okruženje koje će okupiti studente da učestvuju direktno i indirektno u radu unija studenata.
- Direktno učešće studenata u radu unija (na različitim funkcijama unutar unija i direktno učešće u procesu donošenja odluka u visokom obrazovanju) će postati veoma atraktivno i relevantno kako za institucije visokog obrazovanja tako i studente.
- Sve više studenata će biti zainteresirano da se prihvate funkcija unutar unija, a s tim u vezi stvorit će se i konkurencija među predstavnicima unija što za rezultat ima povećanje kvaliteta rada unija.
- Poboľjšati kvalitet usluga unija i sveobuhvatan kvalitet rada univerziteta.
- Interes za indirektno učešće (učešće na izborima, javne debate, itd.) u poslovima i zadacima unije će povećati učešće cjelokupnog studentskog bića u poslovima i zadacima visokog obrazovanja.
- Aktivno učešće studenata će ubrzati tranziciju visokog obrazovanja prema sistemu koji je više usmjeren ka studentima, gdje će se oslikavati stvarne potrebe, što sve zajedno rezultira u ukupnom povećanju kvaliteta visokog obrazovanja.
- Takav sistem osigurava povećanje vlasništva studenata nad sistemom visokog obrazovanja, a s tim u vezi će se uticati na aktivnije učešće u procesu učenja koji će nazaobilazno poboljšati rad studenata (manji procenat neuspjeha na ispitima, kraće prosječno vrijeme potrebno za sticanje diplome, itd.).
- Ovo će stvoriti efikasniji, izvodljiviji i jeftiniji sistem visokog obrazovanja.
- Studenti će imati aktivniju ulogu u procesu učenja, smanjit će se broj neuspjeha prilikom polaganja ispita, a nastavno osoblje će skinuti teret sa svojih pleća. Imat će više vremena za istraživanje i druge razvojne aktivnosti.
- Razvoj i primjena predloženog modela sa adekvatnim učešćem studenata visokog obrazovanja će oplemeniti budućeg građanina koji će postati stubom stvaranja modernog, pluralističkog, demokratskog i razvijenog društva.